

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-ОСОБИСТІСНОЇ СФЕРИ ЖІНОК ІЗ ДЕПРЕСИВНИМИ РОЗЛАДАМИ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИРАЖЕНОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ

ВДНЗ «Українська медична стоматологічна академія», Полтава

Вивчено особливості ціннісно-особистісної сфери жінок, хворих на депресивні розлади різного генезу, з різною вираженістю психосоціальної дезадаптації, для визначення в подальшому цільових мішеней диференційованої психосоціальної реабілітації цього контингенту пацієнтів.

Ключові слова: психосоціальна дезадаптація, депресивні розлади, психогенна депресія, органічна депресія, ендогенна депресія, ціннісно-особистісна сфера.

У системі організації медичної допомоги в Україні проблема депресивних розладів набуває особливої гостроти, що зумовлено її значною поширеністю і тяжкістю наслідків [1–7]. Окрім того, що вони значною мірою впливають на фізичне, психічне та соціальне функціонування, підвищують ризик передчасної смерті [8], депресія утруднює задоволення базових потреб людини і негативно впливає на її повсякденну життєву активність, призводячи до значного зниження якості життя та розвитку психосоціальної дезадаптації [9].

Як зазначають дослідники [2], у психіатрії та клінічній психології вже багато років існує традиція, що пов'язує депресію з психологічними особливостями особистості. Ці дані лежать в основі так званої патопластичної моделі депресії, згідно з якою особистісні характеристики істотно впливають на клінічну картину захворювання, надаючи певного забарвлення депресивним переживанням і проявам.

Серед індивідуально-психологічних властивостей, що безпосередньо причетні до процесів виникнення та розвитку депресії (як патогенетично тригерні у разі психогенного генезу розвитку патології, так і обтяжуючі та похідні у випадку ендогенного або органічного її генезу), визнаними є особливості ціннісно-особистісної сфери — потенційного джерела виникнення дисбалансу між системою цінностей особистості і реальною її поведінкою [10], а за сприятливих обставин — внутрішнього ресурсу для боротьби із захворюванням і формування налаштованості на успішний результат лікування [11].

Отже, метою цієї роботи було дослідження особливостей ціннісно-особистісної сфери жінок, хворих на депресивні розлади різного генезу, з певною вираженістю психосоціальної дезадаптації, для визначення у подальшому цільових мішеней диференційованої психосоціальної реабілітації зазначеного контингенту пацієнтів.

На базі Полтавського обласного психоневрологічного диспансеру і Полтавської обласної клінічної психіатричної лікарні імені О. Ф. Мальцева було обстежено 252 жінки, яким встановлено діагноз депресивний розлад відповідно до чинних нормативних документів. Згідно з дизайном роботи у дослідження було включено 94 особи з депресивним розладом психогенного генезу (продовжена депресивна реакція, зумовлена розладом адаптації, код за МКХ-10 F43.21), 83 жінки з ендогенною депресією (депресивний епізод, коди за МКХ-10 F32.0–F32.3; рекурентний депресивний розлад, коди за МКХ-10 F33.0–F33.3; біполярний афективний розлад, поточний епізод депресії, коди за МКХ-10 F31.3, F31.4, F31.5) та 75 пацієток із депресивним розладом органічного генезу (органічні афективні розлади, код за МКХ-10 F06.3).

З метою ідентифікації та визначення вираженості психосоціальної дезадаптації нами було розроблено оригінальну шкалу для комплексної оцінки ступеня психосоціальної дезадаптації у різних сферах [12].

Обстежені жінки за результатами оцінки ступеня психосоціальної дезадаптації з використанням зазначеної шкали були розподілені на дві групи. До першої групи чисельністю 48 осіб було віднесено жінок, у яких за жодною зі сфер психосоціального функціонування показник не перевищував 19 балів, що відповідало відсутності ознак дезадаптації. До другої групи чисельністю 204 особи включено жінок, у яких принаймні за однією зі шкал було отримано показники понад 20 балів, що відповідає ознакам дезадаптації. При цьому показник за шкалою у межах 20–29 балів розцінювався як наявність ознак психосоціальної дезадаптації легкого ступеня, у межах 30–39 балів — як ознаки дезадаптації помірного ступеня, у 40 і більше балів — дезадаптації вираженого ступеня.

Таким чином, зважаючи на критерії генезу депресивного розладу та наявності/відсутності

ознак психосоціальної дезадаптації у дослідженні порівнювались дані шести груп. Жінки, у яких депресивний розлад мав психогенний характер (продовжена депресивна реакція, зумовлена розладом адаптації, код за МКХ-10 F43.21), були розподілені на групи чисельністю відповідно 19 (без ознак психосоціальної дезадаптації, ПА) та 75 (з ознаками психосоціальної дезадаптації, ПД) осіб. Хворі, у яких депресивний розлад мав ендогенну природу (депресивний епізод, коди за МКХ-10 F32.0–F32.3; рекурентний депресивний розлад, коди за МКХ-10 F33.0–F33.3; біполярний афективний розлад, поточний епізод депресії, коди за МКХ-10 F31.3, F31.4, F31.5) були розділені на групи чисельністю відповідно 15 (без ознак психосоціальної дезадаптації, ЕА) та 68 (з ознаками психосоціальної дезадаптації, ЕД) осіб. Жінки, депресивний розлад у яких мав органічний генез (органічні афективні розлади, код за МКХ-10 F06.3), сформували групи чисельністю 14 (без ознак психосоціальної дезадаптації, ОА) та 61 (з ознаками психосоціальної дезадаптації, ОД) особа.

Особливості ціннісно-особистісної сфери в обстеженого контингенту пацієнток було проаналізовано нами за допомогою методики вивчення ціннісних орієнтацій у модифікації О. Б. Фанталової, що виявляє дезінтеграцію у мотиваційно-особистісній сфері, ступінь невдоволення поточною життєвою ситуацією, внутрішню конфліктність, блокаду основних потреб, а також рівень самореалізації, інтегрованості та гармонії [13]. В основу цієї методики лягла ідея, згідно з якою однією з головних детермінант мотиваційно-особистісної сфери є динамічне, мінливе у процесі життєдіяльності співвідношення між усвідомленням провідних життєвих цінностей, особистісних смислів, цілей і всім, що безпосередньо доступно і пов'язане зі здійсненням конкретних досяжних цілей, що лежать у зоні «легкої досяжності». Стосовно конкретної життєвої сфери «внутрішній конфлікт» як робоче визначення О. Б. Фанталова операционалізувала через введення метричного показника, що є різницею між кількістю (при попарному порівнянні дванадцяти цінностей) переважаючих виборів за критерієм «цінності, значущості, привабливості» і кількістю виборів, що переважають за критерієм «доступність, легша досяжність». Така техніка проведення обстеження дає змогу отримати достовірні дані, оскільки не надає респонденту можливості виявити соціальну бажаність [14]. Результати оцінки ціннісної сфери в обстежених усіх груп наведено в табл. 1.

У всіх обстежених пацієнток у системі цінностей домінує щасливе сімейне життя (найвища цінність у хворих на психогенну депресію без ознак дезадаптації, найнижча — у хворих на ор-

ганічну депресію з ознаками дезадаптації). При цьому привертає увагу зростання пріоритетності здоров'я у системі цінностей по мірі погіршення психоемоційного стану: найнижчі показники за цим фактором були у хворих на психогенні депресії без ознак дезадаптації, а найбільші — у пацієнток з органічними депресіями з ознаками дезадаптації. Усі розбіжності між групами за цим фактором є статистично значущими. З базових цінностей у групах також виявлені (у порядку зменшення показника): кохання (найбільшу цінність становить у хворих на органічні депресії без ознак дезадаптації, найнижчу — з органічними депресіями без ознак дезадаптації); матеріально забезпечене життя (закономірності аналогічні), наявність хороших і вірних друзів (найвища цінність у групі хворих на психогенні депресії без ознак дезадаптації, найнижча — на органічні депресії з ознаками дезадаптації). Дещо менше значення у системі цінностей обстежених пацієнток мають активна життєдіяльність (найвищі показники у хворих на органічну депресію з ознаками дезадаптації, найнижчі — на органічну депресію без ознак дезадаптації); впевненість у собі (найвищі показники у хворих на психогенну депресію з ознаками дезадаптації, найнижчі — на ендогенну депресію з ознаками дезадаптації); свобода (найвищі показники у хворих на ендогенну депресію без ознак дезадаптації, найнижчі — на ендогенну депресію з ознаками дезадаптації); цікава робота (найвищі показники у хворих на органічну депресію з ознаками дезадаптації, найнижчі — на ендогенну депресію без ознак дезадаптації) і пізнання (найвищі показники у хворих на органічну депресію з ознаками дезадаптації, найнижчі — на органічну депресію без ознак дезадаптації). Найнижчі місця в ієрархії цінностей пацієнток займають творчість (найвищі показники у хворих на ендогенну депресію без ознак дезадаптації, найнижчі — на органічну депресію з ознаками дезадаптації) та краса природи і мистецтва (найвищі показники у хворих на органічну депресію з ознаками дезадаптації, найнижчі — на психогенну депресію без ознак дезадаптації). Водночас слід зауважити, що відмінності у показниках при порівнянні груп статистично значущі для активної життєдіяльності (ПА з ОА, ЕД з ОД, ОА з ОД); краси природи і мистецтва (ПД з ОД, ЕД з ОД); матеріально забезпеченого життя (ПД з ОД, ЕД з ОД, ОА з ОД); наявності хороших і вірних друзів (ПА з ЕА); впевненості у собі (ПД з ЕД, ПД з ОД); пізнання (ПА з ОА, ПД з ОД, ОА з ОД); свободи (ПД з ЕД, ПД з ОД); щасливого сімейного життя (ПА з ОА, ПА з ПД, ЕА з ЕД), творчості (ЕД з ОД, ПА з ПД).

Результати аналізу сфери доступності в обстежених групах наведено у табл. 2.

Таблиця 1

Основні кількісні характеристики ціннісної сфери у пацієнток груп дослідження (бали)

Сфера	Без ознак дезадаптації			З ознаками дезадаптації					
	ПА, n = 19	ЕА, n = 15	ОА, n = 14	ПД, n = 75	ЕД, n = 68	ОД, n = 61			
<i>Кількісні показники цінності, M±m (бали)</i>									
1. Активна життєдіяльність	5,11±0,94	4,53±0,99	4,36±0,74	4,95±1,09	4,88±1,09	5,26±1,29			
2. Здоров'я	5,47±1,54	7,13±1,36	8,29±1,07	8,49±1,23	9,65±0,81	10,07±0,75			
3. Цікава робота	4,16±1,01	3,87±0,64	3,93±0,47	3,89±1,03	4,10±1,16	4,20±1,08			
4. Краса природи і мистецтва	1,05±0,23	1,20±0,41	1,14±0,36	1,09±0,37	1,15±0,43	1,36±0,61			
5. Кохання	7,95±1,22	7,93±0,88	8,14±0,95	7,61±1,52	7,54±1,32	7,34±1,45			
6. Матеріально забезпечене життя	7,42±0,90	7,07±1,44	7,50±0,65	7,33±0,95	7,26±1,23	6,90±1,00			
7. Наявність хороших і вірних друзів	7,47±0,77	6,93±0,59	7,43±1,22	7,16±1,15	7,06±1,26	6,79±1,51			
8. Впевненість у собі	4,68±1,67	5,13±1,06	4,86±1,17	5,44±1,32	4,46±1,54	4,56±1,51			
9. Пізнання	4,05±0,71	3,67±0,82	3,57±1,70	3,83±1,18	4,12±0,95	4,39±1,08			
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	4,42±1,02	4,73±1,22	4,21±0,89	4,67±1,17	4,10±1,15	4,11±1,17			
11. Щасливе сімейне життя	10,42±1,12	10,00±0,93	9,79±0,89	8,95±1,66	8,99±1,68	8,75±1,89			
12. Творчість	3,79±1,81	3,80±2,01	2,79±1,12	2,59±1,49	2,69±1,21	2,26±1,14			
<i>Рівень статистичної значущості розбіжностей між групами (p)</i>									
Сфера	ПА з ЕА	ПА з ОА	ЕА з ОА	ПД з ЕД	ПД з ОД	ЕД з ОД	ПА з ПД	ЕА з ЕД	ОА з ОД
1. Активна життєдіяльність	> 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01
2. Здоров'я	< 0,01	< 0,01	< 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
3. Цікава робота	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
4. Краса природи і мистецтва	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
5. Кохання	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
6. Матеріально забезпечене життя	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	< 0,01	> 0,05	> 0,05	< 0,05
7. Наявність хороших і вірних друзів	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
8. Впевненість у собі	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	< 0,01	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
9. Пізнання	> 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	< 0,01	> 0,05	> 0,05	> 0,05	0,715
11. Щасливе сімейне життя	> 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	< 0,05	> 0,05
12. Творчість	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05	0,004	0,051	> 0,05

Аналіз наведених даних свідчить, що найменш доступною сферою хворі вважають здоров'я; при цьому виявлена загальна закономірність щодо зниження рівня доступності здоров'я у міру погіршення психоемоційного стану: найбільш доступним здоров'я є для хворих на психогенну депресію без ознак дезадаптації, менш доступним — для пацієнток з ендогенною депресією без ознак дезадаптації та органічною депресією без ознак дезадаптації,

і найменш доступним — для хворих з ознаками дезадаптації (з психогенною, ендогенною та органічною депресією). Розбіжності статистично значущі при порівнянні груп: ПА з ЕА, ПА з ОА, ПД з ЕД, ПД з ОД, ПА з ПД, ЕА з ЕД, ОА з ОД. Малодоступними, незалежно від її генезу та наявності дезадаптації, хворі на депресію вважають також щасливе сімейне життя (середній показник у всіх групах не перевищує 3,9 бала, без значущих

Основні кількісні характеристики сфери доступності у пацієнток груп дослідження (бали)

Сфера	Без ознак дезадаптації			З ознаками дезадаптації					
	ПА, n = 19	ЕА, n = 15	ОА, n = 14	ПД, n = 75	ЕД, n = 68	ОД, n = 61			
<i>Кількісні показники цінності, M±m (бали)</i>									
1. Активна життєдіяльність	4,11±0,81	3,47±0,74	4,00±1,18	4,00±1,12	3,88±0,99	3,87±1,06			
2. Здоров'я	2,74±0,65	2,07±0,26	1,93±0,27	1,73±0,45	1,25±0,44	1,18±0,39			
3. Цікава робота	4,53±1,12	4,47±1,46	4,14±1,03	4,20±0,94	4,43±1,08	4,31±1,01			
4. Краса природи і мистецтва	8,26±1,52	8,47±1,25	8,29±0,91	8,03±0,79	8,28±1,06	8,49±1,34			
5. Кохання	4,00±0,67	3,87±0,74	4,07±0,73	3,85±0,73	4,00±0,71	4,00±0,61			
6. Матеріально забезпечене життя	5,68±1,70	5,53±1,51	4,71±1,38	4,99±1,57	5,03±1,38	4,97±1,32			
7. Наявність хороших і вірних друзів	7,42±1,07	7,93±1,28	8,79±1,42	8,11±1,67	8,32±1,09	8,16±1,08			
8. Впевненість у собі	5,11±1,49	5,40±1,40	5,29±1,77	5,36±1,39	4,85±1,49	4,89±1,43			
9. Пізнання	8,32±2,00	8,13±1,55	7,14±1,61	8,01±1,83	7,81±1,37	8,10±1,42			
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	6,53±1,61	5,80±1,66	7,29±1,68	6,55±1,44	6,65±1,52	6,64±1,41			
11. Щасливе сімейне життя	3,47±0,84	3,60±0,51	3,79±0,70	3,72±0,56	3,81±0,43	3,70±0,49			
12. Творчість	5,84±2,36	7,27±2,28	6,57±2,34	7,45±2,20	7,69±2,33	7,69±2,36			
<i>Рівень статистичної значущості розбіжностей між групами (p)</i>									
Сфера	ПА з ЕА	ПА з ОА	ЕА з ОА	ПД з ЕД	ПД з ОД	ЕД з ОД	ПА з ПД	ЕА з ЕД	ОА з ОД
1. Активна життєдіяльність	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
2. Здоров'я	< 0,01	< 0,01	> 0,05	< 0,01	< 0,01	> 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01
3. Цікава робота	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
4. Краса природи і мистецтва	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
5. Кохання	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
6. Матеріально забезпечене життя	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
7. Наявність хороших і вірних друзів	> 0,05	< 0,01	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05	> 0,05	< 0,05
8. Впевненість у собі	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
9. Пізнання	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	> 0,05	> 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
11. Щасливе сімейне життя	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
12. Творчість	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	> 0,05	> 0,05

www.mps.kh.ua

розбіжностей між групами), кохання (середній показник не перевищує 4,0 бала, без значущих розбіжностей між групами), активну життєдіяльність (середній показник у межах 3,8–4,2 бала, значущі розбіжності виявлені між групами ПА і ЕА), а також цікаву роботу (середній показник 4,1–4,6 бала, без значущих розбіжностей між групами) і дещо меншою мірою — матеріально забезпечене життя (середній показник 4,7–5,7 бала, без значущих

розбіжностей між групами). Середній рівень доступності (середній показник у межах 5–7 балів) має впевненість у собі (значущі розбіжності виявлено між групами ПД і ЕД, ПД і ОД), свобода (значущі розбіжності виявлено між групами ЕА і ОА) і творчість (значущі розбіжності виявлено між групами ПА і ПД). Найбільш доступними для хворих на депресію є пізнання (середній показник від 7,1 до 8,3 бала, без значущих розбіжностей

Таблиця 3

**Основні кількісні характеристики дисоціації у ціннісно-особистісній сфері
у пацієнток груп дослідження (бали)**

Сфера	Без ознак дезадаптації			З ознаками дезадаптації					
	ПА, n = 19	ЕА, n = 15	ОА, n = 14	ПД, n = 75	ЕД, n = 68	ОД, n = 61			
<i>Кількісні показники цінності, M±m (бали)</i>									
1. Активна життєдіяльність	1,00±1,33	1,07±1,03	0,36±1,34	0,95±1,62	1,00±1,30	1,39±1,39			
2. Здоров'я	2,74±2,10	5,07±1,49	6,36±1,15	6,76±1,56	8,40±1,09	8,89±1,05			
3. Цікава робота	-0,37±1,71	-0,60±1,40	-0,21±1,25	-0,31±1,43	-0,32±1,54	-0,11±1,65			
4. Краса природи і мистецтва	-7,21±1,58	-7,27±1,44	-7,14±1,03	-6,93±0,89	-7,13±1,20	-7,13±1,43			
5. Кохання	3,95±1,54	4,07±0,80	4,07±1,14	3,76±1,79	3,54±1,63	3,34±1,58			
6. Матеріально забезпечене життя	1,74±1,56	1,53±2,45	2,79±1,48	2,35±1,89	2,24±1,66	1,93±1,49			
7. Наявність хороших і вірних друзів	0,05±1,39	-1,00±1,20	-1,36±1,91	-0,95±1,86	-1,26±1,70	-1,38±1,91			
8. Впевненість у собі	-0,42±1,87	-0,27±1,71	-0,43±2,24	0,08±2,06	-0,40±2,41	-0,33±2,06			
9. Пізнання	-4,26±2,02	-4,47±1,88	-3,57±2,41	-4,19±2,49	-3,69±1,54	-3,70±1,81			
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	-2,11±2,18	-1,07±2,55	-3,07±2,20	-1,88±1,99	-2,54±1,95	-2,52±1,82			
11. Щасливе сімейне життя	6,95±1,22	6,40±1,12	6,00±0,96	5,23±1,83	5,18±1,69	5,05±2,01			
12. Творчість	-2,05±2,99	-3,47±3,42	-3,79±2,75	-4,87±3,12	-5,00±2,86	-5,43±2,78			
Внутрішній конфлікт (%)	33,13±6,31	41,13±4,84	40,44±5,22	38,66±6,34	37,97±5,32	37,80±5,95			
Внутрішній вакуум (%)	35,93±8,35	38,49±7,92	37,24±7,20	38,77±6,23	38,87±5,80	37,35±7,75			
Нейтральна зона (%)	41,91±9,05	37,17±12,22	33,51±8,97	34,67±11,70	33,24±9,05	32,70±9,95			
Рівень дезінтеграції	37,68±4,33	40,40±4,15	43,29±3,20	43,07±4,64	44,59±4,33	44,69±5,98			
<i>Рівень статистичної значущості розбіжностей між групами (p)</i>									
Сфера	ПА з ЕА	ПА з ОА	ЕА з ОА	ПД з ЕД	ПД з ОД	ЕД з ОД	ПА з ПД	ЕА з ЕД	ОА з ОД
1. Активна життєдіяльність	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05
2. Здоров'я	< 0,01	< 0,01	< 0,05	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
3. Цікава робота	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
4. Краса природи і мистецтва	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
5. Кохання	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
6. Матеріально забезпечене життя	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05
7. Наявність хороших і вірних друзів	< 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	> 0,05	> 0,05
8. Впевненість у собі	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
9. Пізнання	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	> 0,05	> 0,05	< 0,05	< 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,05	> 0,05
11. Щасливе сімейне життя	> 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	< 0,05	> 0,05
12. Творчість	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	> 0,05	< 0,05
Внутрішній конфлікт (%)	< 0,01	< 0,01	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	< 0,05	> 0,05
Внутрішній вакуум (%)	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05
Нейтральна зона (%)	> 0,05	< 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	> 0,05	> 0,05
Рівень дезінтеграції	> 0,05	< 0,01	> 0,05	> 0,05	> 0,05	> 0,05	< 0,01	< 0,01	> 0,05

між групами), наявність хороших і вірних друзів (середній показник від 7,4 до 8,8 бала, значущі розбіжності виявлені між групами ПА і ОА, ПА і ПД, ОА і ОД) та краса природи і мистецтва (середній показник 8,0–8,5 бала, без значущих розбіжностей між групами).

Найбільш важливим є аналіз дисоціацій у ціннісно-особистісній сфері, узагальнені результати якого наведено у табл. 3.

Закономірно, що найвищі рівні дисоціації з внутрішнім конфліктом (*цінне, але недоступне*) у хворих на депресію виявлено у сфері здоров'я. Найменш виражена ця дисоціація у хворих на психогенну депресію без ознак дезадаптації, яка наростає із тяжкістю депресії. Найбільшою дисоціація є в групі хворих на органічну депресію з ознаками дезадаптації. Розбіжності у показниках між усіма групами статистично значущі. Високі рівні дисоціації з внутрішнім конфліктом установлено для сфери щасливого сімейного життя, однак тут виявлено зворотну тенденцію: найвищі рівні дисоціації у хворих на психогенну депресію без ознак дезадаптації, а найнижчі — у пацієток з органічною депресією з ознаками дезадаптації (розбіжності значущі при порівнянні груп ПА і ОА, ПА і ПД, ЕА і ЕД); кохання, де закономірності більш складні: найвищий рівень дисоціації у групі хворих на ендогенну й органічну депресію без ознак дезадаптації, а найнижчий — на органічну депресію з ознаками дезадаптації (розбіжності значущі при порівнянні груп ПД і ОД); матеріально забезпеченого життя: найвищий рівень дисоціації у хворих на органічну депресію без ознак дезадаптації, найнижчий — на ендогенну депресію без ознак дезадаптації (розбіжності значущі при порівнянні груп ПД і ОД, ОА і ОД); менший — для активної життєдіяльності: найвищий рівень дисоціації у хворих на органічну депресію з ознаками дезадаптації, найнижчий — на органічну депресію без ознак дезадаптації (розбіжності значущі при порівнянні груп ОА і ОД).

Найвищий рівень дисоціації у ціннісно-особистісній сфері за типом внутрішнього вакууму (*доступне, але не цінне*) виявлено для сфер краси природи і мистецтва (показник близько –7 балів, без значущих розбіжностей між групами), творчості (показник від –2,0 до –5,5 бала, найвищий у хворих на органічну депресію з ознаками дезадаптації, найнижчий — на психогенну депресію без ознак дезадаптації, розбіжності значущі при порівнянні груп ПА з ПД, ОА з ОД), пізнання (показник від –3,5 до –4,5 бала, без значущих розбіжностей між групами), свободи як незалежності у вчинках і діях (показник від –1,0 до –3,1 бала, найвищий у хворих на органічну депресію без ознак дезадаптації, найнижчий — на ендогенну депресію без

ознак дезадаптації, розбіжності значущі при порівнянні ЕА з ОА, ПД з ЕД, ПД з ОД, ЕА з ЕД), менший — для наявності хороших і вірних друзів (показник від 0 до –1,4 бала, найвищий — у хворих на органічну депресію з ознаками дезадаптації, найнижчий — на психогенну депресію без ознак дезадаптації, розбіжності значущі при порівнянні груп ПА з ЕА, ПА з ОА, ПА з ПД); цікавої роботи (показник в межах від –0,1 до –0,6 бала, без значущих розбіжностей між групами) та впевненості у собі (показник від 0 до –0,5 бала, без значущих розбіжностей між групами).

У цілому можна стверджувати, що хворим на депресивні розлади притаманний середній рівень дезінтеграції за типом внутрішнього конфлікту, найбільш виражений у пацієток з ендогенною й органічною депресією без ознак дезадаптації, дещо менше — у хворих на всі види депресії з ознаками дезадаптації і найменше — у хворих на психогенну депресію без ознак дезадаптації (розбіжності значущі при порівнянні груп ПА з ЕА, ПА з ОА, ПА з ПД, ЕА з ЕД). Дисоціація за типом внутрішнього вакууму більш виражена в осіб з ознаками дезадаптації, однак розбіжності статистично не значущі.

У цілому хворі з ознаками дезадаптації продемонстрували вищий рівень дисоціації у ключових сферах. При цьому ознаки дисоціації є найбільшими у хворих на органічну депресію, дещо меншими — у пацієток з ендогенною депресією і найменшими — у хворих на психогенну депресію.

Виявлені закономірності повинні враховуватися при розробці лікувально-реабілітаційних та профілактичних заходів.

Список літератури

1. *Волошин П. В.* Основні напрямки наукових розробок в неврології, психіатрії та наркології в Україні / П. В. Волошин, Н. О. Марута // Укр. вісн. психоневрології.— 2017.— Т. 25, вип. 1 (90).— С. 10–18.
2. Трансформація особливостей особистості та копінг-стратегій залежно від тривалості рекурентного депресивного розладу / Г. Ю. Каленська, Н. О. Марута, В. Ю. Федченко, Т. В. Панько // Психосоматична медицина та загальна практика.— 2018.— Т. 3. № 1.— е0301102.
3. Нециркулярні депресії: моногр.; за ред. О. К. Напреенка.— К.: Софія-А, 2013.— 624 с.
4. *Richardson K.* Recovery from depression: a systematic review of perceptions and associated factors / K. Richardson, M. Barkham // J. Ment. Health.— 2017.— № 6.— P. 1–13.
5. Formal psychological assessment in evaluating depression: a new methodology to build exhaustive and irredundant adaptive questionnaires / F. Serra, A. Spoto,

- M. Ghisi, G. Vidotto // PLoS ONE.— 2015.— № 10 (4).— e01220131.
6. Prevention of major depression / R. F. Munoz, P. Cuijpers, F. Smit [et al.] // Ann. Rev. Clin. Psychol.— 2010.— Vol. 6.— P. 181–212.
 7. Рахман Л. В. Концептуальні чинники розвитку та принципи лікування терапевтично резистентних депресій / Л. В. Рахман // Укр. вісн. психоневрології.— 2016.— Т. 24, вип. 1 (86).— С. 104–110.
 8. Маркова М. В. Взаємозв'язок провідної клініко-психопатологічної симптоматики та особливостей копінг-поведінки у хворих на терапевтично резистентні депресії / М. В. Маркова, Л. В. Рахман // Укр. вісн. психоневрології.— 2015.— Т. 23, вип. 2 (83).— С. 91–94.
 9. Герасименко Л. О. Психосоціальна дезадаптація (сучасні концептуальні моделі) / Л. О. Герасименко // Укр. вісн. психоневрології.— 2018.— Т. 26, вип. 1 (94).— С. 62–65.
 10. Поторій Я. І. Особливості ціннісної сфери у осіб з депресією / Я. І. Поторій // Зб. наук. пр. інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України; за ред. С. Д. Максименка.— К., 2002.— Т. IV, ч. 6.— С. 218–222.
 11. Марута Н. А. Индивидуально-психологические особенности больных депрессией с различной степенью медикаментозного комплайенса / Н. А. Марута, Д. А. Жупанова // Мед. психологія.— 2015.— Т. 10, № 1 (37).— С. 62–69.
 12. Ісаков Р. І. Психосоціальна дезадаптація у жінок з депресивними розладами різного генезу: особливості діагностики, вираженості і структури / Р. І. Ісаков // Психіатрія, неврологія, медична психологія.— 2018.— № 9.— С. 82–92.
 13. Фанталова Е. Б. Диагностика и психотерапия внутреннего конфликта / Е. Б. Фанталова.— Самара: ИД БАХРАХ-М, 2001.— 128 с.
 14. Красильников И. А. Внутриличностный конфликт и психологическая адаптация / И. А. Красильников.— Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2007.— 110 с.

ОСОБЕННОСТИ ЦЕННОСТНО-ЛИЧНОСТНОЙ СФЕРЫ ЖЕНЩИН С ДЕПРЕССИВНЫМИ РАССТРОЙСТВАМИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ВЫРАЖЕННОСТИ ПСИХОСОЦИАЛЬНОЙ ДЕЗАДАПТАЦИИ

Р. И. ИСАКОВ

Изучены особенности ценностно-личностной сферы женщин, больных депрессивными расстройствами различного генеза, с разной выраженностью психосоциальной дезадаптации, для определения в дальнейшем целевых мишеней дифференцированной психосоциальной реабилитации данного контингента пациентов.

Ключевые слова: психосоциальная дезадаптация, депрессивные расстройства, психогенная депрессия, органическая депрессия, эндогенная депрессия, ценностно-личностная сфера.

www.mps.kh.ua

FEATURES OF VALUE AND PERSONALITY SPHERE IN WOMEN WITH DEPRESSIVE DISORDERS DEPENDING ON PSYCHOSOCIAL MALADAPTATION SEVERITY

R. I. ISAKOV

Here, we determined the features of value and personality sphere in patients with depressive disorders of different genesis and psychosocial maladaptation of different severity to identify the further targets of differentiated psychosocial rehabilitation of this group of patients.

Key words: psychosocial maladaptation, depressive disorders, psychogenic depression, organic depression, endogenous depression, value and personality sphere.

Надійшла 08.04.2019